

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

22e jaargang nr. 41

12 oktober 1969

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 8,50 per jaar
Overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Medische ethiek

Dat een arts een fatsoenlijk mens moet zijn, uiterst fatsoenlijk zelfs, spreekt vanzelf. Hij mag geen misbruik maken van het vertrouwen dat de patiënten in hem stellen. Zijn zij niet ziek al hebben zij klachten, dan moet dat zijn houding bepalen. Nodeloze medicijnen, nodeloze operatieve ingrepen, nutteloze injecties, het is alles uit den boze. Afspraken tussen artsen, over behandelingen, aannemen van steekpenningen, misbruik van vertrouwen als de arts geheim gebleven feiten verneemt, het zijn alle verwerpelijke handelingen. Het komt allemaal voor, maar gelukkig is het met dit alles in ons land goed gesteld.

Maar het gaat niet om misstanden op deze gebieden, als wij ons beraden over de geneeskundige moraal. Er zijn tegenwoordig geheel andere problemen aan de orde.

In de eerste plaats is de plicht om patiënten in het leven te houden een actueel probleem. Mag de arts iemand die ten dode is opgeschreven laten leven, ondanks pijn en lijden, of mag hij de lijder fatsoenlijk laten doodgaan? Men heeft wel eens gezegd dat men iemand zijn eigen dood moet laten sterven. Hoe vergaat dat? Niet elke ziekte die vroeg of laat tot de dood leidt, kan de arts nopen of zelfs maar het recht geven, een einde aan het leven van de patiënt te maken. De arts is er om te genezen, en of pijn, leed en lijden te verzachten — niet om te doden. Het is tegenwoordig, nu patiënten bijvoorbeeld dood zijn wat hun hersenen betreft, maar nog „leven” doordat hart en longen nog werken, wel eens een moeilijk vraagstuk. Hoe lang mag een patiënt bewusteloos blijven voor men elke behandeling staakt en hem „opgeeft”?

Het is ook een probleem bij het onderbreken van een zwangerschap — wat toch het doden is van een levende vrucht, van een mens in wording.

Er zijn tegenwoordig veel mensen die daar lichtvaardig over denken, maar het blijft een moeilijk probleem. Wie de vreugde van ouders, van moeders heeft meegemaakt over een kind dat zij gekregen hebben, dat zij niet wensten of niet schenen te wensen, de dankbaarheid over het feit dat de arts niet heeft meegewerkt aan het verrichten van abortus, beseft hoe ernstig dit alles is, welke morele aspecten dit heeft, niet alleen tegenover de reeds levende vrucht, maar ook ten opzichte van een vrouw in verwachting, al is dat dus niet altijd blijde verwachting. De bewering dat de vrouw en de man dit zelf moeten beoordelen is een dooddoener; want tenslotte moet een arts ingrijpen bij het onderbreken van zwangerschap en hij (of zij) draagt medische verantwoordelijkheid.

De nieuwe mogelijkheden van de wetenschap scheppen nieuwe problemen aan de geneeskundige moraal.

Soms zijn er weer oude problemen actueel. Mag de arts doen wat in het oude Sparta al in zwang was — een zwaar gestoorde pasgeborene doden? Voorts doen er zich, door de algemene verandering van normen, ook in de medische moraal verschuivingen voor.

Wij leven in een geldmaatschappij. Diensten worden betaald — behalve die van de huisvrouw. Ook de diensten die de geneeskundige verleent worden financieel beloond. De arts verkoopt zijn kennis, kunde, onderzoek en behandelingen. Dat doet iedereen in deze maatschappij als hij de kans krijgt. Het is een voor velen hinderlijke consequentie van ons stelsel dat de arts, die mensenhelper is en moet zijn, zijn hulp moet laten betalen. Hoe zeker, en hoe langer ziek hoe meer de arts beurt of kan laten betalen. Een financieel klassesysteem geldt hierbij: iemand met een hoog inkomen moet meer betalen dan iemand met een

Kalender 1970

De kalender 1970 van het
Humanistisch Verbond,
nu in geheel vernieuwde
uitvoering, is verschenen.

De prijs is

f 5.75

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door
storting of overschrijving van f 5,75 op post-
rekening 58 t.n.v. De Humanistische Pers
Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1970.

laag inkomen. Een onaangenaam aspect: hoe
welgestelder iemand is hoe meer hij moet betalen
voor het gezondmaken van zichzelf en zijn fami-
lie. Vroeger betekende dat ook een betere ge-
neeskundige behandeling van de vermogenden.
Dat is nu niet eens meer waar. Maar het principe
om voor het behoud van gezondheid te betalen
aan de arts, en zelfs betalen naar draagkracht,
heeft mij altijd tegen de borst gestuit. Ik vond dit
strijdig met roeping en beroep van de arts.
Gesocialiseerde geneeskunde kan slechts uit-
komst brengen uit deze toestand. Zal de arts-
ambtenaar zijn werk dan niet slechter doen dan
de „particuliere” arts? Dat geldt zeker niet, zoals
men immers van ziekenfondsartsen weet. En
menig arts doet zijn ziekenfonds-, deed zijn ar-
menpraktijk tegen vast honorarium met minstens
zoveel genoeg en toewijding als zijn praktijk
voor meer draagkrachtigen.

Medisch oordeel is thans te koop. Dat wekt te-
genwoordig ook verontrusting. Controlerende
artsen, bedrijfsartsen, verzekeringsartsen doen
werk in opdracht van derden, van belanghebben-
den. Het belang van de patiënt staat dan niet
meer op de voorgrond, maar dat van de verze-
keringsmij, enz. Dit is in principe al aanvecht-
baar — is dat de taak van de arts? Bovendien is
het vaak bij een kort onderzoek van iemand die
klaagt, helemaal niet zo makkelijk uit te maken
of die klachten gemotiveerd zijn. Dan moet die
arts beslissen op grond van een indruk. Een pa-
tiënt wordt arbeidsgeschikt verklaard — wan-
neer? Waarom juist per die of die datum? —, of
nog duidelijker afgekeurd voor een levensverze-
kering — niet op grond van diens belang, maar
op dat van de verzekeringsmaatschappij. Hoe
rijmt zich dat met de verhouding arts-patiënt?

Dit probleem doet zich ook op andere gebieden
voor, in het bijzonder ook in de toegepaste psy-
chologie. Voor tal van betrekkingen moet men te-

genwoordig psychologisch worden gekeurd. Pro-
minente psychologen, ook in ons land, hebben al
betoogd dat de wetenschappelijke basis van het
verkregen psychologisch oordeel niet zo sterk is.
Maar er wordt beslist over de sollicitant, niet in
diens belang, maar in dat van de werkgever, die
de psycholoog betaalt.

Dus net als bij vele keuringen door artsen — niet
het belang van de onderzochte staat op de voor-
grond, maar dat van de lastgever. In geval van
twijfel wegen diens belangen meer. Wetenschap
is te koop voor de lastgever, en bij twijfel kunnen
diens belangen zwaarder gaan tellen dan die van
de onderzochte. Het is een probleem van medisch
(en ander) wetenschappelijke moraal, dat tegen-
woordig weer gesteld wordt. Voor een humani-
tair beroep als geneeskundige is dit kopen van
artsen een dubbel groot probleem.

F. Grewel

Congres I.H.E.U. 1970

Van 4 t/m 9 augustus 1970 zal de IHEU zijn 5e
internationale congres houden en deze keer in
Boston, U.S.A.

Met een reisbureau zijn de mogelijkheden nage-
gaan om een groepsreis van Amsterdam naar
Boston per vliegtuig te bespreken.

Bij een aantal deelnemers, dat een volle bezetting
van een vliegtuig garandeert, blijken er 3 moge-
lijkheden (zie A, B en C).

Voor allen geldt: Heenreis A'dam—Boston, 1 aug.
Terugreis New York—A'dam, 22 aug.

A. U betaalt ± f 1150,— voor heen- en terugreis
A'dam—U.S.A. v.v., voor logies en maaltijden
gedurende congresweek in Boston en voor de
kosten van deelneming aan het congres.

B. Als A. plus 2 weken logies en maaltijden en
een reis langs de Oostkust. Kosten ± f 1850,—.

C. Als A. plus 2 weken logies en maaltijden en
een reis langs Oost- en Westkust. Op 12 augustus
gaat u per vliegtuig naar de Westkust en op 21
augustus komt u per vliegtuig naar New York
terug en vindt er aansluiting op de vlucht New
York—A'dam. Kosten ± f 2200,—.

Alle prijzen zijn zo nauwkeurig mogelijk ge-
raamd. Wijzigingen voorbehouden.

Indien u voor deze reis belangstelling heeft, wilt
u het dan laten weten? Daarbij graag naast uw
naam en adres vermelden aan welke reis (A - B -
C) u de voorkeur geeft en met hoeveel personen
u denkt mee te gaan.

Uw voorlopige aanmelding te richten aan IHEU,
postbus 114, Utrecht.

Bij voldoende deelnemers zal tot definitieve boe-
king worden overgegaan. Wanneer er meer aan-
meldingen zijn, dan er plaats is zullen deze in
volgorde van binnenkomst worden afgewerkt.
Betaling vindt eerst plaats na definitieve boe-
king.

De Humanistische Stichting Socrates belegt op zondag 16 november a.s. in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort een algemene najaarskonferentie over

VERVREEMDING DOOR EXPERIMENT IN DE KUNST

(in het bijzonder
betreffende de moderne muziek)

Dit onderwerp zal worden ingeleid door:

De musikologe mevrouw drs. M. Marcenaro-Huygens en de komponist Jan Wisse.

De konferentie zal worden geleid door prof. dr. W. van Dooren.

De kosten van deelname bedragen f 4,— p.p. (reductie voor kontribuanten/donateurs en studenten).

De lunch kan worden gebruikt voor f 4,75 p.p.

Inlichtingen worden gaarne verstrekt door het sekretariaat van de Stichting, Oudegracht 152 (postbus 114) Utrecht, tel. 030-24641.

Over de menselijke waardigheid

Een vertaling van de beroemde rede van Pico della Mirandola door dr. J. Hemelrijk.

Deze prachtige uitgave mag in geen enkele humanistische bibliotheek ontbreken

56 pagina's

f 6.90

Bestellingen door storting of overschrijving van f 6,90 op postrekening 58 t.n.v. de Humanistische Pers te Utrecht, met opgave van het bestelde.

De zin der Vergelding

van

PROF. DR. L. POLAK

Van dit uit 2 delen bestaande standaardwerk is nog een klein aantal exemplaren in voorraad. Prijs f 7,50 per twee delen.

Bestellingen uitsluitend per giro 58 t.n.v. De Humanistische Pers, Utrecht.

Bertrand Russel

WAAROM IK GEEN CHRISTEN BEN

Het boek bevat een zorgvuldige selectie uit de rijke hoeveelheid essays, die Russel sinds zijn eerste publicatie heeft geschreven. Russel stelt in zijn geschriften de plaats van de mens in het universum aan de orde. Hij doet dit op een ironische en sprankelende wijze en bedient zich daarbij van het proza, waarom hij mede zo befaamd is geworden.

Vertaling: Paul Edwards — 268 pagina's
f 14,50

mens en dier

Het dier kent alleen de zorgen van zijn eigen levenswereld, gebonden aan zijn eigen instandhouding en aan de instandhouding van zijn soort. Die wereld is voor dit soort dier specifiek. Daar buiten kent hij de wereld niet en maakt er zich geen zorgen over.

Voor zover de dingen niet in zijn levenswereld aanwezig zijn, betekenen ze voor het dier ook niets. Ze vertegenwoordigen voor hem geen teken, geen signaal. Alleen het betekende wordt signaleerd en roept een reactiepatroon op. De mens wil alles betekenen en benoemen. Hij wil aan alles een naam geven en een betekenis, die voor hem een duiding vertegenwoordigen. Hij zorgt op die wijze niet alleen voor zichzelf en zijn soort maar voor de hele wereld. Hij reageert niet alleen op het onmiddellijk aanwezige maar verantwoordt op zijn wijze alles wat voor hem betekenis heeft.

Met woorden, namen, taal en symbolen heeft de mens de wereld van het door hem gekende en alledaagse uitgebreid en daarmee ook zijn zorg en bemoeienis vergroot. Door middel van de taal en de tekens heeft hij zijn bemoeiing uitgebreid voorbij de grenzen van zijn soort tot het terrein van het buitenmenselijke.

Zijn wereld is een oneindig gecompliceerder wereld van zorgen dan die van het dier. Het zijn zorgen die de mens zelf gemaakt heeft omdat hij zich onmiddellijk met alles en nog wat bemoeien wil.

Dr. Kwee Swan Liat
Nederlands natuurkundige, geb. 1922

mens en dier

Het is gevaarlijker bij de mens al te veel de nadruk er op te leggen, hoezeer hij op de dieren gelijk, zonder hem hierbij aan zijn grootheid te herinneren. Maar het is eveneens gevaarlijk, hem al te zeer op zijn grootheid opmerkzaam te maken zonder zijn laagheden hierbij te vermelden.

Nog gevaarlijker is het, hem buiten het besef van het één en van het ander te houden. Maar een heel gunstige uitwerking heeft het, hem zowel het één als het ander voor ogen te houden. De mens is noch een engel noch een beest en het ongeluk wil, dat wie hem tot een engel wil maken, een beest van hem maakt.

Blaise Pascal
Frans Wijsgeer, 1623—1662

Welke resultaten de „bezetting” van de Oirschotse hei door scholieren zal hebben, is nu nog niet bekend. Hopelijk zal de minister terugkomen op zijn besluit, alweer een mooi stuk landschap aan de vernietiging prijs te geven. Als dit niet zo is, hebben in elk geval een aantal jonge mensen de gelegenheid gehad, dankzij deze protestactie, even kennis te maken met dat landschap en daarmee de kans er voorgoed verliefd op te worden. Gewoonlijk moeten zulke ondernemingen, een beetje opgezet als een grimmig protest, maar uitgevoerd als een nummertje vrije expressie, het hebben van dergelijke bij-effecten. Want natuurlijk gaan die tanks door, daar zijn het tanks voor. Zij zullen blijven rollen totdat omwille van onze veiligheid de laatste restjes landschap naar de bliksem zijn.

Toevallig heb ik mogen wonen in een van de mooiste landschappen die er maar te bedenken zijn. Vergezichten als op een middeleeuws schilderij, bos, hei, heuvels, vennen, naald- en loofbomen, een enkele witte en in dit gezelschap wat schuchtere bungalow en kilometers onbewoond gebied, alles wat een mens met een beetje aanleg tot wereldverachting maar kan wensen. En gelukkig geen autocrosses en geen tanks. Ik verzwijg het adres, want ik weet dat de vijand, onze verdediger, loert op elk stukje ongereptheid. Je vindt hem overal waar het de moeite waard is om te wandelen. Als wij, na kilometers rijden vanuit de stad, bij een plekje gekomen zijn waar nog ongestoord te genieten valt van de seizoenen, hebben wij meestal de pech, dit landschap te moeten delen met een aantal militairen en hun luidruchtige uitrusting. Ik vraag mij altijd af, wat die jongens daar toch in 's hemels naam moeten doen. Hun bezigheden imponeren mij wel, vooral wanneer zij vanuit droge sloten met zenders en kabels werken, maar het wordt mij nooit duidelijk wat de bedoeling er van is. Op mijn vragen krijg ik altijd het antwoord, dat zij bezig zijn met „oefeningen”, soms nader omschreven als „terreinoefeningen”. Omdat een oefening een poging is een kunst onder de knie te krijgen, neem ik aan, dat de terreinoefeningen van onze verdedigers de bedoeling hebben, hun de kunst te leren, een terrein te verdedigen. De zaak zou hiermee helemaal duidelijk zijn, als ik mij bovendien nog iemand zou kunnen voorstellen, die het slecht meent met onze verdedigers, en die het speciaal gemunt heeft op zulke terreinen. Ik zou me best als zo iemand willen opwerken, namelijk als nieuwe bezitter van zo'n terrein en als afweerder van onze verdedigers, maar ik denk

dat zij met hun oefeningen een ander soort vijand op het oog hebben. Nu is het de vraag of die vijand wel geïnteresseerd is in stukken bos en hei. Als hij iets wil — dat blijven wij veronderstellen — dan zullen dat wel de grote centra zijn, waar de regering zetelt en veel mensen wonen. Heeft hij die eenmaal in zijn macht, dan zal hij zich over het verzet van hazen en fazanten niet erg druk maken. Het lijkt mij dus dat onze verdedigers oefenen in het verdedigen van een terrein op een manier, waarvoor zelfs de meest barbaarse vijand zich de ogen uit het hoofd zou schamen. Maar dat is nog niet alles. Nu ik toch aan dit precare onderwerp begonnen ben, wil ik ook volledig zijn. Wat immers betekent deze barbaarse padvinderij in onze laatste restjes natuurschoon, deze kolossale agressiviteit tegen alles wat nog ongerept is en nog niet stinkt? Zij betekent heel eenvoudig dat de steden niet verdedigd worden. Zij zijn weerloos. In de bossen wordt ijverig geoefend voor een middeleeuwse slag die nooit plaats zal vinden, of op zijn best voor een koppige guerilla, waarin de steden en centra al afgeschreven zijn. De „realistische” tankoefeningen, waarvoor honderden hectaren lieve, moederlijke, ruige en romantische stukjes aarde worden geruïneerd, zijn geweldige slagen in de lucht en hebben met de realiteit niets te maken. Zij hebben alleen een rituele betekenis: zij ritmiseren luidruchtig de bereidheid in geval van nood althans iets te doen, wat dan ook. Ik denk dat militaire deskundigen weinig moeite zullen hebben met het weerleggen van deze redenering. Ik hoor ze al, superieur en sarkastisch opmerken dat die „terreinoefeningen” in het landschap niet de bedoeling hebben dat terrein zelf te verdedigen, maar dat zo'n terrein gekozen wordt, omdat de oefeningen dan niemand storen, afgezien dan van een handvol querulanten, maar dat hou je altijd. Men oefent dáár om in geval van nood dorpen en steden te kunnen verdedigen. Of zou ik soms willen dat ze in mijn tuintje of midden in de stad kwamen oefenen? Afgezien van de vraag of er werkelijk niemand door die terreinoefeningen gestoord wordt, meen ik, dat oefening, als ze nodig is, inderdaad hoort te gebeuren op de plaats zelf waar eens de kunst vertoond moet worden. Het is niet realistisch te leren zwemmen in het zand of het pianospelen te oefenen op een viool. Als het waar is dat in de steden niet geoefend kan worden — ik geloof dat het zo is — volgt daaruit niet dat er dan maar in de hei geoefend moet worden. Want dat is oefenen voor een vorige oorlog. Er volgt eerder uit dat voor een volgende oorlog niet geoefend kan worden.

Van week tot week:

Hilversum I (radio)

Zondag 19 oktober, 9.45—10.00 uur: Over Rembrandt. Gesprek met Dr. R. W. Scheller.

Zondag 26 oktober, 9.45—10.00 uur: Mr. A. Stempels. Aandacht voor Humanitas.

Nederland II (televisie)

Maandag 13 oktober, 22.25—22.50 uur: Wat heeft Erasmus nagelaten. Regie: Joes Odufré.